

A tiszabői Freinet-műhelyről

A nyolcvanas évek végén Tiszabón az általános iskolában a gyerekek, különösen a cigány gyermekek rossz iskolai eredményei miatt egy iskolakísérlet kezdődött. Az iskolakísérletet az új igazgató, Tolnai Antal vezette. Az iskola kétségbeejtő állapotban volt, a tantestület szétesőben, a mély morális válság, mely már évek óta tartott, kihatással volt a gyerekekre, magatartásukra, tanulmányi eredményeikre. Ez igen sürgőssé tette a változtatásokat.

A tantestület egyik fele teljes egészében az iskolakísérlet mellé állt, a többiek közönyösen, időnként ellenségesen viszonyultak hozzá. A változtatások lényege az volt, hogy a tantestület tagjai megkeressék azokat a pedagógiai eszközöket, programokat, lehetőségeket, amelyekkel a gyerekek iskolai teljesítményeit eredményesebbé lehetett tenni. Ennek érdekében az iskolaigazgató lehetővé tette, hogy a tantestület tagjai számos pedagógiai programot, módszert ismerhessenek meg. Az iskolában volt előadás a Freinet-módszerről, a Waldorf-pedagógiáról, a drámapedagógiáról, a Tolnainé-féle olvasás-tanításról, a dislexia-prevenzióról és más pedagógiai programokról. Az iskola négy pedagógusa elvégezte a Waldorf-tanárképzést, sokan tanfolyamokon, továbbképzéseken vettek részt. A tantestület óriási választékot kapott a már ismert és jól bevált pedagógiai módszerekből. Ezután hosszú egyeztető beszélgetések sora után az akkorra már kialakult pedagógiai műhely elkészítette sajátos tiszabői programját, és megalakították a Tiszabői Freinet-műhelyt. A műhely négy tanulócsoporttal indult; sajátos személyi problémák miatt egy év múlva csak egy osztály maradt, az iskolakísérlet három évéről Tolnai Antal készített dolgozatot. A kísérlet részeként viszont tovább működött a hagyományos iskolai környezetben egy osztály, akiket újságjukról csak így emlegettek: a „Palacsintások”.

Előzmények

A tiszabői iskolában sok éven át tartó módszer volt, hogy már az óvodában kiválogatták a gyerekeket. Volt egy „jó” és volt

egy „rossz” osztály, s már maga az a tény, hogy egy gyerek „á”-s vagy „b”-s lett, előrevetítette a későbbi kudarcokat vagy eredményeket. A „b” osztályba általában csak cigánygyerekek jártak, és ezek közül is a legszegényebbek, a legelmaradottabbak, akikkel úgymond úgysem lehet rendesen haladni. A szegregáció a továbbiakban is folytatódott, nem úszták meg a dolgot azok a szerencsésebb cigányok sem, akik az „á”-ba kerültek az oviból, mert ha évközben lemaradtak, évismétlőként a „b”-ben kellett folytatniuk tanulmányaikat. Az ötödik osztály után már szinte alig volt az „á” osztályokban cigány gyerek. (Ez az utóbbi öt-hat évben már nem így volt, mivel a községből a szomszédos Fegyvernekre kezdték járatni gyermekeiket a módosabb nem cigány tiszabőiek, és ezáltal a „á” osztályban alig maradt nem cigány tanuló.) *Csongor Anna* a cigány gyermekek iskolai szegregációjáról írt tanulmányában olvashatunk ennek hatásairól (Tiszabón is jártak vizsgálódásuk nyomán).

A negyedik osztály, akiből a Freinet-műhely „palacsintásai” lettek, szintén egy ilyen szegregált csoport volt, akik amellett, hogy negyedik osztályig öt tanítójuk is volt, még osztályteremmel sem rendelkeztek, így egyedül az iskolában ez a csoport évekig délután járt iskolába.

Ez természetesen meg is látszott fejlődésükön a negyedik osztály kezdetén. A gyerekek az alapvető olvasási, írási és matematikai készségeket sem sajátították el. Mivel a hagyományos pedagógiai módszerek nem vezettek eredményre, az iskolavezetés úgy döntött, hogy a helyi körülményeket figyelembe véve, a Freinet- és a Waldorf-pedagógiák elemeinek felhasználásával ki

kell dolgozni egy hátránykompenzáló programot, mellyel engem bíztak meg.

A műhely pedagógiai programja az akkor érvényben lévő dokumentumok alapján az általános iskolai nevelés és oktatás terve által meghatározott, a Nemzeti Alaptanterv készülő változatai által előírt követelményekre, és a Waldorf-iskolák Magyarországra adaptált, a minisztérium által engedélyezett tantervének és a Freinet-pedagógia néhány elemének felhasználásával készült el, a helyi sajátosságok figyelembevételével.

A tanterem

A negyedik osztály elején az új programmal kapcsolatos első lépés az volt, hogy a tevékenységek színhelyét megteremtjük. Egy olyan helyre volt szükség, ahol a fő szerep természetesen a tanulás. Tanulni nagyon sokféleképpen lehet. Úgy is, hogy a tanteremben a gyerekek a padokban, a tábla és a tanár felé fordulva ülnek, és a tanár a katedréről állva, vagy a padok között sétálgatva, esetleg az íróasztalánál ülve tanítja, mondja a tananyagot, időnként ír a táblára, felolvas, olvastat, kérdez, írat, feleltet, osztályoz, értékeli, büntet – és amikor kicsengetnek, mert letelt a negyvenöt perc, a gyerekek kimehetnek. A modern pedagógiák szerint és az általunk választott irány szerint a tanulás nem csak ezt jelenti. Ehhez a tágabb értelemben vett tanuláshoz kellett a tantermet átrendezni, új formában kialakítani. Törekvéseinkhez egy olyan hely kell, ahol a hagyományos értelemben is lehet tanulni, de ezen túl lehessen csoportokban is, egyénenként is, egy időben lehessen több egymástól eltérő tevékenységet is végezni, kommunikációs, illetve dramatikus játékokat játszani, kézműveskedni. Ezen túl a hely legyen otthonos, legyen a „mienk”, legyen kellemes, barátságos, átalakítható, díszíthető. A gyerekek számára ugyanis a tanterem élettér, nagyon sok függ attól (például a tanulás), hogy jó-e ott lenni, vagy rossz, mit lehet ott csinálni?, van-e ott mit csinálni?, lehet-e önállóan szabadon dolgozni, játszani? Legelőször sok kitérésre alkalmas anyagot tettünk a falakra,

ahová a gyerekek munkái, rajzai, festményei kerültek. A falakra sok polcot szereltünk, szintén a készülő munkák számára, de a szabadon, önállóan használható eszközöket, szerszámokat, írószereket, papírokat, festékeket, újságokat, könyveket, játékokat, textíliákat, fonalakat, bőrhulladékokat és még sok egyéb látszólag semmirevaló dolgot is itt helyzetük el. Kuckószerű helyeket is létrehoztunk, és a hagyományos mozgatható iskolai asztalok padjaiban kis fiókokat alakítottunk ki a személyes holmik számára (több gyerek szinte mindenét itt tartotta, játékeit, írószereit, füzeteit, mert otthon nem tudta ezeket megővni). A terem egyik sarkában volt a nyomda, a stencilgép, a linóprés a festékek, az eszközök, felettük a számíró a csipeszekkel, amelyen majd a nyomtatványok fognak lógni. A másik sarokban kézművesasztal, a nyersanyagokat és a szerszámokat tartalmazó polcokkal. A terem hátsó részében a beszélgetőkör talált helyet, ami egy alacsony padokkal körülvett teret jelentett, mely padokra majd a kézműves órán elkészülnek a textillel borított szivacspárnák, a padlón szőnyeg, a falon a padok mögött faliszőnyeg, feljebb kitűzők, ahol a saját rajzok mellett naptár, újságból kivágott képek, munkatervtáblázatok, egyéb faliújságra való üzenetek, információk, hiszen a közös megbeszélések is itt történnek majd. A kis tér közepén a fiúk által eszkábált dohányzóasztal áll, terítővel, vázával és újságokkal. A kör melletti szekrényben tartjuk a téázáshoz szükséges eszközeinket is. A tanterem fennmaradó nagyobb tere a hagyományos tanterem berendezéséhez hasonló, padokkal, székekkel, táblákkal, nagy alapterületű dobogóval.

A beszélgetőkör

A beszélgetőkör minden napnak a kezdő szakasza, változó időtartamú, tíz perctől negyven percig is eltarthatott, attól függően, ahogy a megbeszélendő téma vagy az aktualitások megkövetelték. A gyerekek egy része jóval nyolc óra előtt érkezett meg az osztályba, számukra a napra való felkészülés korábban kezdő-

dött. A terem adottságainak köszönhetően a gyerekek ez alatt az idő alatt elfoglalták magukat, ki-ki mintha otthon lenne, megtalálta az őt érdeklő elfoglaltságot. A tanár a tanuláshoz szükséges dolgokat készítette elő, ilyenkor volt alkalom a spontán beszélgetésekre, zenélésre, játéokra, házi feladat elkészítésére, gyakorlásra stb. A gyerekeknek nem kellett várakozniuk kinn az udvaron, mint a többieknek, amíg az ügyeletes tanár be nem engedte őket. Nem kellett sorakozniuk, sokszor tíz percig is, amíg végre összeállt a sor, hogy végre bemelessenek a tanterembe. A tanulás szempontjából ennek a nyolc óra előtti résznek is nagy jelentősége volt a gyerekek számára. Már negyedik osztályban, a gyerekek, akik azelőtt rendszeresen késtek, néhány hét alatt leszoktak a késésről – volt, aki már egy órával a kezdés előtt a műhelyben dolgozott.

A beszélgetőkör fő célja az, hogy a tanuláshoz szükséges összefogottságot, ráhangoltságot megeremtse. Ezen túl alkalmat adjon a tanulóknak a szabad, oldott beszélgetésre; azok a változatos és gazdag élmények, amelyek mindenkinél mások, ekkor szabadon kiáradhatnak – ez kellett ahhoz, hogy a tanulást nyugodtan, minden zavaró tényező nélkül el lehessen kezdeni. A beszélgetőkör ideje alatt azok is megérkeznek, akik esetleg mégis elkéstek, így majd a tanuláshoz

szükséges figyelmet nem vonják el a többiektől. A beszélgetés témája főleg aktualitásokból áll, de vannak előre elképzelt témák is, melyeket az év folyamán megbeszélünk. A beszélgetés után, még mindig a beszélgetőkörben, közös versmondás, éneklés és végül a napunk megtervezésével

végződik.

A tanulás

A tanulás általában fél kilenc körül kezdődött és tizenegy óráig tartott. Ekkor került feldolgozásra a tananyag jelentős része matematikából, magyar nyelv és irodalomból, történelemből, földrajzból, fizikából, kémiából, biológiából. Ezeket a tantárgyakat korszakos (epochális) rendben – két-három héten keresztül ebben az időpontban – tanulták a gyerekek, a többi tantárgy – ének, testnevelés, technika, rajz, idegen nyelv – foglalkozásai a hét bizonyos napjain, rendszeresen ismétlődő időben történtek. A tanítási órák száma tantárgyanként meg-egyezett a hagyomá-

nyos rendben tanuló osztályokéval. Ennek a rendszernek számos előnye van a hagyományossal szemben; az egyik legfontosabb, hogy a tanulók igen alaposan el tudnak mélyülni az adott tantárgy témáiban, melynek határai természetesen nincsenek megszabva, amennyiben kapcsolódnak más tantárgyakhoz is. Ilyen vonatkozásban a rendszer mélyebb tudást is

A beszélgetőkör fő célja az, hogy a tanuláshoz szükséges összefogottságot, ráhangoltságot megeremtse. Ezen túl alkalmat adjon a tanulóknak a szabad, oldott beszélgetésre; azok a változatos és gazdag élmények, amelyek mindenkinél mások, ekkor szabadon kiáradhatnak – ez kellett ahhoz, hogy a tanulást nyugodtan, minden zavaró tényező nélkül el lehessen kezdeni. A beszélgetőkör ideje alatt azok is megérkeznek, akik esetleg mégis elkéstek, így majd a tanuláshoz szükséges figyelmet nem vonják el a többiektől. A beszélgetés témája főleg aktualitásokból áll, de vannak előre elképzelt témák is, melyeket az év folyamán megbeszélünk. A beszélgetés után, még mindig a beszélgetőkörben, közös versmondás, éneklés és végül a napunk megtervezésével végződik.

eredményez, mivel a tudást nem tantár-
gyakra felszabva sajátítják el a gyerekek,
hanem komplex módon, úgy, ahogy az a
valóságban is megjelenik. A tananyag fel-
dolgozásának módja mindig alkalmazko-
dik az adott témához, a gyerekek készsé-
geinek fejlettségéhez és az életkori sajá-
tosságaihoz. E hosszú tanulási szakasz-
nak a felépítése általában: a foglalkozás a
témával kapcsolatos közös versmondás-
sal, énekléssel kezdődik, ez a közös tevé-
kenység a témára való ráhangolódást szol-
gálja, emellett gyakorlás is. Ezt követi a
rövid ismétlés, melyet a tanulók végeznek
az előző napok témáinak felidézésével.
Majd az aznapi tananyag feldolgozására
kerül sor, többnyire a tanár vagy valame-
lyik gyerek problémafelvetését követően.
Ezen a ponton az adott témától függően
különbféle munkamódszerekkel folytató-
dik az óra. Ez lehet hagyományos frontá-
lis osztálymunka, feladatlapok, munka-
kártyák egyéni vagy kiscsoportos feldol-
gozása, önálló kiselőadásra való felkészü-
lés, rajzok, táblázatok, térképek, különfé-
le eszközök készítése – a témától függően.
A munka utolsó részében összegzés, az
egyéni vagy csoportos munkákról szóló
rövid beszámolók meghallgatása, transz-
parenszek, képek bemutatása, közös meg-
beszélése, újabb témához kapcsolódó
probléma felvetése, amit házi feladatként
esetleg otthon is meg lehet oldani, ez már
a következő napi témát is előkészíti, és az
otthoni gyakorlást, tanulást is elevenebbé
teszi. A tanulnivalót a gyerekek különféle
témákhoz igazodó, saját készítésű füze-
tekbe gyűjtötték, ezekből tanultak otthon,
és ismétlésekkor is ezeket vették elő. A ta-
nulók egy-egy témakör végén témazáró
dolgozattal számoltak be a tanultakról. Az
értékelés hagyományos módon történt,
néhány eltéréssel. Az osztályzat mellé
mindenki kapott írásbeli értékelést is az
egy-egy tantárgyban elért fejlődéséről.
Elégtelen osztályzatot senki sem kapott,
ha valamiből valaki nagyon lemaradt, le-
hetősége volt a rendszeres pótlásokra; az
ez irányú optimizmus be is igazolódott,
hiszen hetek, esetleg hónapok múlva min-
denki pótolta a lemaradását.

Készségfejlesztés, gyakorlás

A tanulást követő egy óra általában
olyan foglalkozásokból áll, amelyeknek
gyakorlására minden héten szükség volt.
Ilyenek: az idegen nyelv, a testnevelés, az
ének, a rajz, a kézműveskedés, valamint a
matematikai és az anyanyelvi gyakorlatok.
E tevékenységek minden nap ugyanebben
az időben mindig megismétlődtek.

Sajnos, az idegen nyelvet a hatodik osz-
tálytól kezdve nem taníthatta a gyerekek-
nek szakos tanár, mivel a némettanár nő el-
hagyta az iskolát. A gyerekekben azonban
élt a vágy, hogy mégis tanuljanak, ezért
heti egy órában vállaltam a tanításukat,
ami azt jelentette, hogy tulajdonképpen
együtt tanultuk meg az alapvető dolgokat.
A hetedik osztályban a gyerekek érdeklő-
dése a cigány nyelv felé fordult (ez egy
időben történt a roma folklór felé való for-
dulással), ezért a nyelvórák egy részében
cigány nyelvet is tanultak.

A kézműves foglalkozásokon a hagyó-
mányos technika tantárgy keretében vég-
zett munkák mellett a gyerekek megismer-
kedtek a népi kismesterségek néhány terü-
letével. A papír, a fa, az agyag, a bőr, a li-
nóleum, a fonalak, a textíliák, a fémek, a
viasz és a parafin voltak azok az anyagok,
melyekkel a különféle munkák során kap-
csolatba kerültek. A foglalkozások temati-
kája kapcsolódott az éppen tanult tantárgy-
hoz, az ünnepekhez és egyéb olyan idősze-
rű eseményekhez, melyek kapcsán valamit
készíteniük kellett. Fontos és ismétlődő ré-
sze volt ennek a foglalkozásnak a nyomda-
technikák megismerése, aminek az adott
állandó aktualitást, hogy a gyerekek ha-
vonta elkészítették osztályújságukat, a Pa-
lacsintát. A tantárgyhoz kapcsolódást il-
lusztrálja például az, hogy a történelem ös-
kort feldolgozó részében a gyerekek szer-
számokat, tárgyakat, építményeket készí-
tettek az adott kornak megfelelő anyagok-
ból és módszerekkel. Karácsony előtt ha-
gyománnyá vált a gyertyaöntés és -mártás.

A testnevelés a hagyományos módon
történt.

Az ének-zene nagyon fontos és népszerű
foglalkozás volt kezdettől fogva. A tante-

rem elrendezése, a nap időbeosztása lehetővé tette, hogy behozzák hangszereiket, és szabad idejük egy részében, akár a tízperces szünetben is, megszólaljon az ének, a zene, táncra perdüljenek a fiúk és a lányok. A foglalkozásokon a tantárgy által előírt repertoárt messze meghaladta a zene- és dal-tanulás, amelyek a csoport életének egyik legfontosabb tevékenységévé váltak. A gyerekekben kezdettől fogva megvolt a szereplés vágya, így aztán rendszeresen felléptek az iskolában, a faluban és a megyei versenyeken. Talán ennek köszönhető, hogy hetedikben folklóregyüttest alakítottak, újságjuk után a Palacsinto Glaszo (Palacsinta Hangja) nevet adva a kis csoportnak, amely mind a mai napig sikeresen működik (számos fellépés mellett önálló hangkazettája jelent meg az együttesnek, bejutottak a tévés Ki-mit-tud elődöntőjébe, és jelen sorok írója, mint volt tanáruk és most menedzserük, élete egyik nagy élményét nekik köszönheti, mivel két hetet a franciaországi Somme megyében tölthetett az együttesrel, ahol az nap mint nap sikeres koncerteket adott). Az ének foglalkozásokból alakult ki az, amit a gyerekek „cigány-nap”-nak neveztek el. Ezeken a napokon havonta egyszer neves hazai folkloristák tartottak bemutatókat, tanórákat, melyeken a cigány kultúra valamennyi területével ismerkedhettek meg a gyerekek. A cigányok vándorlásáról dalt is írtak. A matematikai gyakorlatokon egyéni munkakártyákon dolgoztak, így lehetőség nyílt a lemaradások folyamatos megszüntetésére. Az anyanyelvi gyakorlatokon a hagyományos gyakorlatokon kívül fontos tevékenységgé vált a szabad fogalmazások írása, melyek témája bármi lehetett. Ezek az írások születtek az osztályújság ötletét; a szövegek javítása, formálása, gépelése és kinyomtatása jó alkalom volt a gyakorlásra.

A rajzórán a hagyományos módon zajlottak a foglalkozások; talán csak az jelentett újdonságot, hogy szabad idejükben, akár reggel, de szünetben is használhatták a rajzeszközöket, festékeket. Az elkészült képeknek mindig akadt hely a falakon.

Hetente egyszer úgynevezett emberismeret foglalkozás is volt, amely *Gabnai Kata-*

linnak, a drámapedagógiai irodalomból jól ismert *Drámajátéktár*ában található gyakorlatokból és a farsangokra és más alkalmaikra dramatizált mesék tanulásából állt.

A nap egyik legnépszerűbb részét a szabad munka alkotta, amely a hét minden napján – reggel, délután, de előfordult, hogy hétfőn is – végezhető volt. A foglalkozás nevének megfelelően a gyerekek maguk dönthettek arról, hogy mit szeretnének csinálni, mindössze annyi megkötés volt, hogy a tevékenység lehetőleg előre tervezett legyen. A nap e része szinte húzta a gyerekeket, hogy minél előbb elvégezzék a feladataikat, és kezdődhessenek a szabad munkára előre elképzelt dolgok.

Tanításon kívüli tevékenységek

Ekkor folytatódtak a szabad munka során megkezdett munkák, és az újságkészítés is.

Ezeket nemcsak az osztály tagjai vehettek részt, így hamar kialakult egy műhely körüli baráti kör, amely vagy hozzám, vagy a gyerekekhez kötődve, délutánonként rendszeresen velünk együtt dolgozott, énekelt, játszott. Az egyik legfontosabb délutáni program a Palacsinto Glaszo próbája volt, amely rendszeresen mindennap sok külső vendéget vonzott. Ez klubtevékenységgé vált, a nyári táborokat előkészítő foglalkozásokat rendszeresen a műhely tanulói szervezték. Hagyománnyá vált a műhely kézműves tevékenységéből származó ajándéktárgyakat (kerámiák, nyomtatványok, az osztályújság) barátoknak, ismerősöknek, a falubelieknek alkalmanként – karácsonykor, öregek napján – elajándékozni. Szinte valamennyi ünnepet közösen tartottunk meg, és egy saját ünnepet is teremtettünk, a Palacsinta-napot. Ekkor kiállítást szerveztünk az elkészült munkáinkból, az osztály műsort adott az erre az alkalomra meghívott vendégeknek, és stílszerűen palacsinta is volt.

A szülőkkal való kapcsolat

Kezdetől fogva arra törekedtem, hogy nagyon jó kapcsolatom legyen a gyerekek

szüleivel. Sajnos, Tiszabőn, az iskola és a szülők, főleg a cigány szülők között, nem megfelelő a kapcsolat – ennek számos oka van. Havonta meglátogattam szinte valamennyi családot, amit nagy megdöbbenéssel fogadtak – ugyanis olyan család is volt, ahol ugyan négy gyermek is iskoláskorban járt, de hozzájuk tanár még soha nem látogatott el. E látogatásokon elsősorban a gyerekek jó oldaláról meséltem a szülőknek, szerettem volna felkelteni érdeklődésüket gyermekük iskolai élete iránt. Azt tapasztaltam, hogy ennek nyomán megváltozott a szülők kapcsolata a gyerekekkel, egy-két év múlva már szülői értekezletre is eljöttek, ami Tiszabőn igen ritka dolognak számított addig. Kedvelték a szülők azokat a szöveges értékeléseket is, amelyekből sokkal többet tudhattak meg gyermekükről, mint az addigi „egyes-kettes-hármasból”. Amikor a nyolcadik osztály után 9–10. osztályként folytatni terveztük a műhely munkáját, a szülők egyöntetűen mellém álltak.

1995-ben, az akkori igazgató, *Faragó Ferenc* biztatására, a Freinet-műhely vezető tanára kidolgozta a műhely munkájának folytatásáról szóló pedagógiai programot, mivel a közoktatási törvény szerint volt rá lehetőség. A program széles körben elnyerte mind a szülők, mind a szakma (Magyar Freinet Szövetség, Közoktatási Minisztérium Oktatási Főosztálya, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet), mind a község polgárai, a Tiszabői Kisebbségi Önkormányzat, az iskola tantestülete és az iskola új igazgatója, *Dékány György* támogatását. Sajnos *Négyesi Zoltán*, Tiszabő polgármestere megakadályozta az időben előterjesztett kérésről szóló döntést. Ezzel hosszú, a Freinet-műhely tanára és a gyerekek számára megalázó huzavona vette kezdetét. A polgármester úr egyetlen érvet tudott felhozni a Műhely munkájának folytatása ellen. Ez egy másik történet, mely 1996 nyarán játszódott le Nagykörűben egy táborban, ahol a Freinet-műhely tanulóiból heten voltak jelen. A táborat a NEVI és a Romani Glaszo cigányszervezet szervezte, és a nagykörűi polgármester, mikor tudomást szerzett a

készülődő, főleg cigány gyermekeknek szerveződő táborról, egész egyszerűen hatalmi eszközökkel megpróbálta megakadályozni azt. Ez nem sikerült, mert a tábor szervezői a rasszista stílusú fogadtatás ellenére is elmentek Nagykörűbe, és egy minden tekinteten nagyszerű és példa értékű eseményt teremtettek ott, mely elnyerte a falubeliek és a kemping többi vendégeinek a tetszését, és a zenés folklór- és kulturális estek, melyek a tábor programjait képezték, nagyon sok embernek nyújtottak mély és tartós élményt, és talán megváltoztatták néhány ember negatív képét a cigányokról. Sajnos a nagykörűi polgármesterrel kialakult rossz viszonyt a tábor ideje alatt már nem lehetett megváltoztatni. Ennek tudható be, hogy a tiszabői polgármester már egészen más híreket kapott a táborról, elferdített történeteket, hazugságokat, rágalmakat, melyekre igazán kár az időt vesztegetni. Sajnos, a folytatás igen sok kárt okozott a Freinet-műhelynek, akinek tanára hét tanulójával részt vett abban a nagykörűi táborban, mivel *Négyesi Zoltán* az ottani állítólagos viselkedés okán akadályozta meg a képviselő testület döntését arról, hogy 9–10. osztályként folytathatja-e munkáját a Freinet-műhely. Az erről szóló döntést *Négyesi Zoltán* és a vele szervilis képviselők még éppen időben hozták ahhoz, hogy az addig 9–10. osztályra készülő gyerekek és szüleik a továbbtanuláshoz szükséges jelentkezési lapokat elküldhessék.

De ekkor váratlan csoda történt. Egy szolnoki pedagógus, aki egyben újságíró és a cigányok oktatásának szakértője, *Csillei Béla* ekkor már szervezte a Roma Esély Szakiskolát, ahová pedagógusokat keresett. A Freinet-műhely tanára rövid egyeztetés után úgy döntött, hogy az eltervezett 9–10. osztályos programot, mely szinte teljesen egybeesett az alakuló szakiskola programjával, a tiszabői gyerekekkel ebben az intézményben folytatja. Így a gyerekek ide jelentkeztek, és *Imrei István* is ide jött állandó pedagógusnak. *Csillei Béla* nagy örömmel fogadta a Tiszabőről érkező gyerekeket és tanárukat. De ez már egy másik történet. Tiszabőn ezzel lezárult az a

kiütkeresés, amely Tolnai Antal igazgató-sága alatt kezdődött. Az iskola visszazu-hant abba a mély erkölcsi válságba, amely-ben a „Tolnai-korszak” előtt volt. Az isko-la pedagógiai színvonala a szakos ellátat-lanság miatt még mélyebbre esett. Ennek tudható be, hogy a tiszabói gyerekek nagy részét a szülők a szomszédos Fegyvernek-re járatják. Remélem, ezek a problémák az elkövetkezendőkben megoldódnak, és Ti-szabón is megfelelő lesz az az iskola, mely egykor és nem is olyan régen, még Tolnai Antal igazgatósága idején, igen tekintélyes szakmai színvonalon működött.

A Freinet-műhely munkájának értékelé-sére még nem találom elérkezettnek a pil-lanatot, hiszen jelenleg is jó néhányat tanít-ok azokból a tanulókból. Ami biztos, hogy nagyon sokat tanultam ezektől a gye-rekektől. Azt gondolom, a gyerekek szá-mára sem volt hiábavaló az, ami történt. A műhelyben, a közös tevékenységek során, olyan értékeket tettek magukévá, mint a tanulás, az olvasás, a helyesírás, a cigány kultúra, mely erősítette önbecsülésüket, nyitottságukat. Ezek az értékek nem feltét-lenül a saját életüket változtatják meg, de a következő generációnál, úgy gondolom, már jelentős változásokat tapasztalhatunk majd, különösen az iskolához való hozzá-állásukkal kapcsolatban.

Ami a műhely utolsó évének kudarca-it illeti (nem sikerült a 9–10. osztály Ti-szabón folytatni), mára nyilvánvaló szá-momra, hogy egyedül nem lehet egy ha-gyományos iskolai közegben személyi-ségfejlesztő pedagógiákra épült prog-rammal folyamatosan működni. Termé-szetesen erre már az elején is gondolni lehetett volna, de a körülmények miatt egyedül maradt osztállyal folytatni kel-lelt a munkát, ameddig lehetett. Szeren-csés véletlen a dologban, hogy akadt egy éppen alakuló, hasonló szellemiségű is-kola a környéken, ahová át lehetett men-teni a csoportot. Ezek után meggyőződé-sem, hogy hasonló kísérletbe, megfelelő tanári összefogás, felkészültség és támo-gatottság nélkül belefogni nem lehet.

Az alternatív pedagógia hatásairól Ti-szabón egy nagyszerű tanulmány készült

egyetemista diákok munkája alapján. Eh-hez a dolgozathoz *Végh Katalinon* keresz-tül lehet hozzájutni, aki maga is elemezte a Freinet-műhely munkájának hatásait. Vé-gezetül álljon itt néhány gondolat az ő dol-gozatából: „Ha csak arra gondolunk, hogy ezeknek a gyerekeknek sikerült elkerülni-ük a cigány gyerekek tipikus iskola »karri-erjét«, már akkor nem volt hiába. Nem dugták őket kisegítő iskolába, nem »bűdös cigányozták« le őket, hogy azután rendre az iskola mellé járjanak, nem lopnak (ezt nem csak Imreitől tudom, de a legnagyobb ellenségei sem állították ezt sohasem ró-luk), nem alkoholizálnak, nem drogoznak, nem garázdálkodnak, a lányok sem men-nek utcára egyenesen az iskolából. Ugyan-akkor zenélnek, amivel óriási sikereket ér-nek el (a napokban is megnyertek egy nemzetközi versenyt, melynek jutalmául Franciaországba mennek), egyesek írnak, mások olvasni szeretnek, azaz értelmes dolgokkal töltik az idejüket. Többségük továbbtanul, vágyaik között szakmák megszerzése, kiegyensúlyozott családi élet képe szerepel. Természetesen vállalják ci-gányságukat, büszkéek arra, hogy ők alter-natív iskolában tanulnak, ennek megfele-lően pozitív a beállítódásuk az iskolával és a tanárokkal szemben. Akik házasság, vagy más okán el is hagyták az iskolát, Im-reit azok sem tudták otthagyni, és ez a ka-pocs így is sok mindentől megóvjá őket. Imrei munkája már csak azért sem volt eredménytelen, mert személyes küzdelmé-vel, értékeivel, életvitelével, szuverenitá-sával, a gyerekek és ügye melletti kitartá-sával példát szolgáltatott azoknak a gye-rekeknek a számára, akik olyannyira híján voltak ennek. Meggyőződésem, hogy ezek a gyerekek olyan életre szóló érzelmi, szellemi municiót kaptak, ami életpers-pektíváikat nagyban növeli, és ha talán nem is az ő életükben, de ahogyan ők majd a gyerekeikkel bálni fognak, abban bizo-nyosan ott lesz a hatás.”

Imrei István